

Свети Сава се родио пре осам векова, око 1175.године, у време рађања и учвршћивања српске средњовековне државе, коју је основао велики жупан Стефан Немања, родоначелник двестогодишње династије Немањића.

Велики жупан Немања је имао три сина: Вукана, Стефана и Растка и док су се двојица старијих синова припремала за државничке дужности, Растко је волео књигу и молитву. Када је Растку било седамнаест година, отишао је у Свету Гору Атонску, која је за православље била центар монаштва и велика ризница културе и културног стваралаштва.

Растко се у руском светогорском манастиру Светог Пантелејсмона (Стари Русик) замонашио и постао монах Сава. После кратког боравка у овом манастиру, прешао је у грчки манастир Ватопед и својим понашањем и радом задивио је и најбоље светогорске подвижнике. Најмилија дужност му је била разношење хране усамљеним светогорским подвижницима, уживао је у разговору са њима дивећи се снази духа и њиховим делима. Нови период у животу Светог Саве представљао је долазак његовог оца у Свету Гору, који је за Благовести 1196. године оставио престо свом другом сину Стефану, и заједно са својом женом Аном се замонашио. Тако је Немања постао монах Симеон, у манастиру Студеница, а Ана, монахиња Анастасија, у жеском манастиру Свете Богородице у Топлици. После годину и по дана у боравка Студеници, Симеон је отишао у Ватопед, код Саве у Свету Гору. Симеон је видео да поред Грка, и други народи, имају своје манастире на Светој Гори, а да малобројни Срби живе по туђим. Када је Сава био послан у Цариград да обави неке послове манастира Ватопеда, замолио је цара да опустели манастир Хиландар уступи њему и његовом оцу, да га обнове. Цар је то одобрио, а након добијања сагласности од светогорских манастира, издао је у јуну 1198. године нову повељу којом се Хиландар предаје у власништво Симеону и Сави, да буде склониште српским монасима. Током 1199. године у Хиландар су се уселили његови оснивачи и српски монаси. Али, Симеон није дуго поживео у својој задужбини. Умро је 26. фебруара 1200. године.

После очеве смрти, Сава је неуморно продужио рад на уређењу Хиландара, како на његовој изградњи, тако и на окупљању братства и његовом културном уздицању. Међутим, у Србији је Вукан дигао устанак против брата Стефана, коме је отац оставио престо. Друго зло био је четврти крсташки поход, који се уместо на Палестину крећу на грчке хришћанске земље, пљачкају градове, пустоше православне цркве, злоставља свештенство...Бојећи се за судбину мошти свога оца, Сава их преноси у Студеницу

(1207.).

Из манастира Студеница, Сава је као апостол обилазио цело подручје српске државе, упознавао прилике које су владале у земљи, учио, саветовао, благосиљао и коррио. Сава је тада имао 33 године и био зрео човек велике културе, са широким видицима и и важним сазнањима о људском животу и законима који у њему владају. Сава је у својој земљи видео велико незнање, културну заосталост, економску и друштвену неразвијеност, па је одлучио да служи свом народу као просветитељ и учитељ. Подизао је цркве, постављао крстове, учио народ вери и поштењу, правди, а пре свега љубави, искорењује зле навике и рђавих обичаје, преносио народу корисна знања у привреди и начину живота, у подизању и свестраном култивисању. Свети Сава је уочио и потребу за способним свештеничким кадром, који ће му помогати на путу просвећивања, јер по његовом мишљењу, грчки епископи Охридске архиепископије, као странци, то нису могли. Зато се родила идеја о стварању самосталне (аутокефалне) Српске цркве, чије ће свештенство продужити његов рад. Сава се 1217. године поново вратио у Хиландар и знајући да му аутокефалност може обезбедити само Цариградска патријаршија, две године касније (1219.) отишао је са групом хиландарских монаха у Никеју, где се налазио, од крсташа избегли цариградски патријарх Манојло Сарантин уз Теодора Ласкариса, цара „Никејског царства“. Приказавши тешке верске и политичке прилике у српској држави, Сава је замолио цара и патријарха да посвете српској земљи архиепископа. На изричит захтев цара, који је био Стефанов пашеног, да за архиепископа може бити посвећен једино Сава, патријарх је са синодом хиротонисао Саву за „архиепископсрпских и поморских земаља“, и уручио му архијерејско жезло, грамату о посвећењу, а затим и саборску одлуку о аутокефалности Српске цркве. Сава је за седиште архиепископије одредио манастир Жичу, задужбину свога брата Стефана, а када је црква манастира била довршена Светитељ је свога брата, великог жупана Стефана Немањића крунисао за првог српског краља.

Преданим радом Светог Саве, процветао је народни живот у Србији, родила се српска књижевност и уметност. Он и његов брат слове за прве српске књижевнике. Савин опис Немањине смрти, поједини делови Немањине биографије и Хиландарске повеље Стефана Првовенчаног представљају врхунске домете старе српске књижевности. Уметничка дела која су рађена по њиховој жељи и под њиховим надзором, спадају међу најдрагоценија дела у свету старе српске уметности. Студеничко „Распеће“, жички „Мученици“, милешевски „Анђео“ – су само неки примери тог великог полета у уметности. Када је Стефан Првовенчани умро (1228), Светом Сави се указала могућност да испуни давнашњу жељу и посети Јерусалим и друга света места. На свом путу по источним земљама, Сава је проучавао црквено устројство, монашки живот, упознавао људе и настојао да их упозна са својом земљом, њеном црквом, о којима се мало знало. Зато је у Палестини основао неколико мањих манастира, да би они, били прибежишта и путне станице српским поклонцима, а осталом свету сведоци о једном православном народу који на Балкану доживљава процват. По повратку у земљу, Сава је био сведок смене на престолу, када је Радослава сменио брат Владислав.

Али, Сава је већ навршио шесту деценију живота, а здравље му још од младости није било најбоље. Како је опет намеравао да крене на велико путовање, сазвао је 1233. године, у договору са краљем Владиславом „сабор Српске земље“ на којем се захвалио на дужности и одступио од архиепископског престола. Следеће године у пролеће, Свети Сава је кренуо на своје друго поклоничко и дипломатско путовање. Обишао је

Палестину, у којој је одседао у српским манастирима, Александрију, Јерусалим, Синај, Антиохију, Цариград. Из Цариграда је намеравао да се врати кући преко Трнова, тадашње престонице Бугарске, чији је цар Јован Асен, био таст српског краља Владислава. Свети Сава је на Крстовдан, уочи Богојављења, служио у Трнову литургију и осветио воду, али како је био исцрпљен дугим путовањем и болестима, прехладио се и тешко разболео. Упокојио се у освит недеље, 27. јануара 1236. године и сахрањен је у цркви Светих четрдесет мученика у Трнову. Тек када је краљ Владислав лично дошао, цар Јован Асен је попустио и предао Светитељево тело. На граници су их дочекали архиепископ са епископим, свештенствима народом, и пренели га у манастир Милешева, задужбину краља Владислава, 19. маја 1237. године.

У време народног устанка крајем ХВИ века, духовно вођство Светитељево било је још јако наглашено. Огорчени Турци су желели да тај култ униште, па је Синан паша пренео свете мошти из Милешеве на поље Врачарево, пред Београдом. Ту је, да виде и знају Срби с обе стране Дунава, начинио ломачу на којој су спаљене мошти Светог Саве. Било је то 10. маја 1594. године. По народном веровању, пре спаљивања мошти, спашена је рука Светог Саве и данас се налази у манастиру Свете Тројице код Пљеваља. На месту где су Турци желели да угуше тежње српског народа и да задају смртоносни ударац хришћанској вери, родила се жеља да се подигне храм Светом Сави. Радови на изради храма започели су пред ИИ Светски рат и још није довршен, али када буде (уређење ентеријера), биће по запремини, највећи активни православни храм на свету.

Српска православна црква празнује Светог Саву 27. јануара по грегоријанском календару (14. јануара по јулијанском). Савиндан се обележава као школска слава у свим школама у Србији.